

Jean-Luc Godard

Jean-Luc Godard - francuski reżyser, scenarzysta, montażysta i producent, a także krytyk filmowy i teoretyk filmu. Człowiek o bogatym, acz kontrowersyjnym życiorysie.

Urodził się w 1930 roku w Paryżu. Matka pochodziła ze znaczącej protestanckiej rodziny. Ojciec, psychiatra, pracował w Paryżu i w Szwajcarii, a w 1933 roku zamieszkał z rodziną nad Jeziorem Genewskim.

Niemiecka inwazja zastała Godarda w Paryżu, u dziadka, wielkiego zwolennika marszałka Petaina i prasy kolaboracyjnej.

Po wojnie rodzice byli na skraju separacji. W 1949 roku matka opuściła ich dom, a w 1952 roku rodzice rozwiedli się. W 1947 roku Jean-Luc Godard, zrażony do rodziny napisał pamflet, skierowany przeciwko swojej rodzinie. Po ukończeniu szkoły, zdał maturę dopiero w trzecim podejściu. Zastanawiał się nad wyborem drogi życiowej. Interesowało go malarstwo, kino i literatura. Ostatecznie, po nieudanym krótkim epizodzie studiów na Sorbonie (na antropologii), wybrał kino.

Jako siedemnastolatek został Godard „czarna owcą” w swojej dobrze sytuowanej rodzinie – zaczął kraść. Ukradł i sprzedał książki z biblioteki oraz okradł dziadka z kolekcji książek i pamiątek po Paulu Valerym. To nie był koniec jego wyczynów. W późniejszym czasie, już jako członek grupy skupionej wokół „Cahiers de Cinema” okradł kasę pisma i kolejno kasę Cafe de la Comedie, a kiedy ojciec załatwił mu pracę operatora kamery w szwajcarskiej telewizji – okradł kasę telewizji. Został aresztowany. Uniknął więzienia, bo ojciec osadził go w zakładzie psychiatrycznym, gdzie spędził trzy lata.

Wcześniej, pod koniec lat czterdziestych zaczął pisać scenariusze i oglądał wiele filmów w prowadzonej przez Henriego Langlois „cinematheque”. Uczęszczał również do cine-clubu, gdzie spotykał się między innymi z Francois Truffaut, Claudem Chabrolem i Jacques Rivettem. W 1949 roku klub zaczął wydawać pismo La Gazette du Cinema (wcześniej wydawał wewnętrzny biuletyn). W tym piśmie Godard publikował swoje pierwsze prace krytyczne (opublikował 12 artykułów pod własnym nazwiskiem lub pseudonimem Hans Lucas).

W 1950 roku Jean-Luc Godard wjechał z ojcem do USA, a stamtąd odbył długą podróż po krajach Ameryki Południowej.

Do Paryża wrócił w 1951 roku i wszedł w skład „janczarów”, skupionych wokół pisma Cahiers du Cinema, gdzie przez wiele lat publikował swoje teksty. Pisał także do renomowanego pisma Arts.

Zanim przejdę do jego twórczości filmowej, podam jeszcze kilka faktów biograficznych.

Po kłopotach z cenzurą w 1964 roku, Godard coraz bardziej ukierunkowywał się „na lewo”. W dalszych filmach, pod wpływem skrajnej lewicy, brnął coraz bardziej w lewicową retorykę, co spowodowało, że stracił widownię i zainteresowanie jego filmami. Zaangażował się w ruch maoistyczny i różne ówczesne walki polityczne. Odsunął się od swojego

wcześniejszego środowiska filmowego, zaprzeczając wcześniej głoszonym ideom filmu autorskiego. Chcąc stworzyć dydaktyczne kino polityczne, razem z przyjacielem Jean Pierrem Gorinem, założył grupę Dziga Wiertow (na cześć radzieckiego reżysera) i pseudonimem Grupa Wiertowa sygnował swoje kolejne filmy. Prezentował też pro-palestyńskie i anty-izraelskie poglądy.

Często wchodził w konflikty z producentami, ponieważ niechętnie przedstawiał scenariusze (często ich nie było) oraz w trakcie produkcji nie trzymał się uzgodnień (zdarzało się, że nakręcił co innego, niż zapowiedział producentowi). Podejmował też inicjatywy, z których wycofywał się przed rozpoczęciem zdjęć, albo w trakcie (np. rozpoczął w Stanach Zjednoczonych zdjęcia do filmu o Ameryce, a po miesiącu wycofał się i wrócił do Francji).

Jego związki z kobietami, przeważnie aktorkami, też były raczej nietrwałe.

Jean Luc-Godard w swojej twórczości filmowej, trzeba stwierdzić, był bardzo płodny. Nakręcił ponad pięćdziesiąt filmów fabularnych i ponad dziesięć dokumentalnych. Nie podejmuję się więc jakiegoś szczegółowego omawiania jego dokonań filmowych, a jedynie przedstawię je w sposób dość ogólny.

W latach pięćdziesiątych kręcił filmy krótkometrażowe i dokumentalne (początkowo na taśmie 16mm).

Pierwszy film fabularny, *Do utraty tchu*, nakręcił w 1959 roku (premiera w roku 1960). Był to jeden z filmów, które dały początek Nowej Fali. Film improwizowany, oparty tylko na zarysie scenariusza, oglądnięto we Francji ponad dwa miliony widzów. Na MFF w Berlinie w 1960 roku Godard otrzymał nagrodę Srebrnego Niedźwiedzia, dla najlepszego reżysera. Błyskawicznie zyskał renomę wybitnego reżysera i do 1966 roku nakręcił 13 filmów, które w sumie zyskały duże uznanie krytyki, chociaż różnie było z ich oglądalnością. Ideowym rzecznikiem Godarda w pierwszych filmach był antybohater, zbuntowany skrajny indywidualista, anarchizujący i niszczony przez system (*Mały żołnierz*, *Amatorski gang*, *Szalony Piotruś*, *Męski-żeński*). Kobiety w jego filmach tego okresu są spragnione „wolności”, chociaż uwikłane w mechanizmy małżeństwa, rodziny lub prostytucji (*Kobieta jest kobietą*, *Życie własnym życiem*, *Pogarda*, *Kobieta zamężna*, *Dwie albo trzy rzeczy, które o niej wiem*).

W drugiej połowie lat sześćdziesiątych, radykalizacja poglądów spowodowała, że stracił zainteresowanie widzów, wsparcie kolegów z kręgu Cahiers du Cinema, a jego filmy przyjmowane były chłodno przez krytyków filmowych.

W latach siedemdziesiątych założył studio video w Grenoble (przekształcone w firmę Sonimage) i kręcił filmy video.

W 1979 roku podjął kroki, żeby powrócić do obiegu kinowego. Kilka prób zakończyło się niepowodzeniem (odmowy współpracy przez producentów, innych reżyserów i aktorów). Ostatecznie powrócił do kina w roku 1980 filmem *Sauve qui peut (la vie)*, w tłumaczeniu: *Ratuj, kto może (życie)*. Film był dobrze przyjęty przez publiczność (620 tysięcy widzów), chociaż różnie był przyjmowany przez krytyków filmowych. Mimo kontrowersji, tym filmem

Godard odbudował swoją renomę. W 1980 latach nakręcił 11 filmów (w tym filmy telewizyjne), z różnym efektem. Były filmy bardzo kontrowersyjne i filmy dobrze przyjęte przez widzów i przez teoretyków filmu.

W latach 1988-1998 zrealizował osiem programów *Histoire du cinema (Historia kina)* w postaci obszernego fresku filozoficzno-estetycznego, złożonego z kolaży i cytatów. Jednocześnie cały czas kręcił inne filmy, podejmował różne inicjatywy (np. wystawy poświęcone sztuce filmowej) oraz publikował szkice krytyczne, eseje i opracowania teoretyczne. Publikowane były także obszernie wywiady przeprowadzane z Godardem.

Ostatni nakręcony w 2018 roku film *Le livre d'image (Księga obrazów)* – sześcioczęściowy kolażowy film (wielka podróż przez obrazy, dźwięki i wydarzenia, bogata refleksja skupiona na historii Bliskiego Wschodu) otrzymał na MFF w Cannes specjalną Złotą Palmę.

Jean-Luc Godard zaczynał tworzenie filmu od wymyślenia tytułu (wyjątkiem jest film *Do utraty tchu*, w którym tytuł został dodany już po nakręceniu filmu, a Godard zawsze twierdził, że nie jest z tego tytułu zadowolony). O konstrukcji swoich filmów mówi: „Raczej robiłem filmy jak dwóch lub trzech muzyków jazzowych: dajesz sobie temat, grasz, a potem to się organizuje”. Wprowadził improwizację do dramaturgii, dialogów i montażu. W filmach chętnie umieszczał odniesienia i cytaty muzyczne, obrazowe, literackie i prasowe, nawiązywał do scen z innych filmów, wprowadzał do swoich filmów plakaty filmów innych twórców. Wprowadzał też do filmów postacie innych reżyserów i aktorów (składając im w ten sposób hołd), a czasem sam pojawiał się na ekranie. Często swoje filmy odnosił do tradycyjnych gatunków filmowych, przekraczając je i „rozsadzając od wewnątrz”.

Jego dokonania uhonorowane zostały na MFF w Berlinie, MFF w Cannes, MFF w Wenecji oraz wieloma innymi nagrodami. Otrzymał także Oscara i Cezara za całokształt twórczości.

Dodatkowe informacje:

1. W swoim życiu Jean-Luc Godard związał się z trzema kobietami (raczej na krótko). Pierwszą żoną była grająca w jego filmach aktorka, Anna Karina (od 1961 – 1964 roku, chociaż w filmach obsadzał ją Godard regularnie do 1967 roku). Drugą – Anne Wiazemsky, którą poznał na planie filmu Bressona (od 1967 – 1970 roku). Dzięki niej poznał dokładniej życie studenckie, ponieważ właśnie rozpoczynała studia (skorzystał z tej wiedzy kręcąc filmy o studentach). W 1971 roku związał się na dłużej z Anne-Marie Mieville (zamieszkał z nią po wyjściu ze szpitala, w którym, po poważnym wypadku motocyklowym na planie filmu *Wszystko w porządku*, leżał przez około pół roku). Jednak już w 1982 roku, na planie filmu *Pasja*, nawiązał bliskie kontakty z aktorką Myriem Roussel, którą potem obsadzał w kilku filmach.

2. Film *Kobieta zamężna* został ocenzurowany i Godard musiał zmienić tytuł, żeby uzyskać zgodę na projekcje filmu w kinach francuskich. Powodem zatrzymania filmu przez cenzurę były naciski feministek, które uznały, że tytuł *Kobieta zamężna* jest „oburzający dla większości kobiet”.

3. Jedynie trzy filmy Godarda cieszyły się bardzo dużą oglądalnością: *Do utraty tchu*, *Pogarda* i *Szalony Piotruś*.
4. W siedemdziesiątych latach, producent Georges de Beauregard zaproponował Godardowi nakręcenie remake'u filmu *Do utraty tchu*. Po wstępnych uzgodnieniach, Godard odstąpił od projektu i nakręcił inny film: *Numero deux*.
5. Jean-Luc Godard, przeżywszy 91 lat, zakończył życie w klinice w Szwajcarii, poprzez tzw. wspomaganą samobójstwo.